

פניני הפרשה

מסעי

עלון מס'

1148

שנה כ"ג התשפ"ב

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216

כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

הכל לטובה

אלה מסעי בני ישראל – כתב רש"י בשם מדרש רבי תנחומא: משל למה הדבר דומה, למלך שהיה בנו חולה, והוליכו למקום רחוק לרפאות. כיון שהיו חוזרים, התחיל אביו מונה כל המסעות, ואומר לו: כאן ישנו, כאן הוקרנו, כאן חישת את ראשך. כך אמר לו הקב"ה למשה מנה להם את כל המסעות היכן שהכעיסוני.

ויש להבין גם אחרי המשל והנמשל מה התועלת בסיפור המסעות ומנינם, ולשם מה להזכיר לבן את שעבר עליו בדרך, הלא עתה הבריא, וכל מה שהיה הן זכרונות לא נעימים, מילא להיזכר בהם אך לכתוב ולהזכיר, לשם מה?

בספר "מזקנים אתבונן" מבאר שהיתה כוונה עמוקה בכתיבת סיפור זה, כדי שבן המלך יפיק את הלקח לעתיד, כי הנה בשעה שהוליכו אביו למקום מרפא בודאי לא הפסיק להתאונן על מלטולי הדרך בעודו חולה, ואביו ניסה לפייסו כי הדבר נעשה לטובתו, ועתה כשנתרפא ושב למקומו מראה לו המלך את הצורך בכל מהלך וכי הכל היה לטובה.

*

מסופר על הסבא מנובהרדוק שהיה נוסע בדרכים והיה צריך להגיע לפני שבת לעיירת ישיבתו, אך עקב עיכובים בדרך, שבת לבסוף בכפר נידח ובקושי מצא יהודי בכפר. חשב, מדוע ארע לו דבר זה, אלא שהכל משמים. באמצע סעודת שבת הזכיר לו בעה"ב את אחד התומכים הגדולים של ישיבתו, ושח לו כי יש לו תביעה נגדו והוא אינו מוחל לו. מיד ביקשו הסבא בכל לב למחול לנדיב בלב שלם, בפרט לאחר שהלך לעולמו, אך הלה לא הסכים בנקל. הרב השפיע עליו רבות עד שבסעודה שלישית הסכים למחול לו. עתה הבין הרב מדוע הוצרך להגיע הנה, לטובת נשמתו של אחד מהתומכים שהישיבה נעזרה בו כה רבות.

יחיד ומיוחד

סיום בחלום

ביום ג' מנחם אב התשע"ג, בעיצומם של ימי תשעת הימים, כשהקיץ הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל משנת הצהריים הקצרה, ביקש מנכדו הגר"ג הוניגסברג שליט"א שיביא יין לפניו. הרב הוניגסברג הופתע מכך שרבי חיים מבקש יין בעיצומם של תשעת הימים. לתדהמתו, השיב לו הגר"ח כי סיים את מסכת ברכות בחלום בתוך שנתו. כששאלו כמה זמן זה לקח, השיב באידיש: "פרעייג נישט צו פיל" – אל תשאל כל-כך הרבה...

עצה טובה

כדי להפוך ויכוח קולני לשיחה תועלתית, נהל את הויכוח בשיטת "צעד לאחור ושניים לפנים". בהנחה שאינך מתנגד לכל מה שאומר בן שיחך, פתח את דבריך בהתייחסות חיובית לנקודות אלה, ורק אחר כך תתנגד לאחרות - "אתה נוגע בנקודה נכונה, אבל מה בקשר ל...?" / "אני מבין מה שאמרת... אבל..." / "אתה מתכוון לומר ש... אבל מה אתה אומר על..." / "אז בעצם הטענה שלך היא... השאלה היא..." (הרב נח וינברג זצ"ל).

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סערון זצ"ל

"ידוע הדבר ומפורסם הענין כי יש הפרש ומעלה בין בריאת האדם לבריאת המלאכים, כי המלאכים כאשר נבראו כן הם עומדים לעולם לא יוסיפו ולא יגרעו, מה שאין כן האדם דבכל עת וזמן הוא מהוה היות ובורא בני אדם אחרים כמותו ומחדש חידושים בעולם על ידי פריה ורביה, והרי הם דומים לקונם בדבר זה שהוא מהוה היות תמיד ומחדש חידושים בכל עת וזמן". ("מגיד חדשות" דרוש י"א)

ואלה מסעיהם למוצאייהם – יש לדקדק, כיון שכל מטרת נסיעתם של בני ישראל היתה על מנת להיכנס לארץ ישראל, אם כן היה לו לפסוק לומר "ואלה מסעיהם לעלות ארצה כנען" ולא להזכיר את יציאתם? ונראה לומר על פי מה שראיתי בשם חז"ל, שמכיון שבני ישראל שקעו במ"ט שערי טומאה במצרים, נדרשו להם מ"ב מסעות להוציאם ממ"ט שערי הטומאה, ולכן מדגיש הכתוב למוצאייהם, כלומר שהמסעות נדרשו לשם יציאתם ממ"ט שערי טומאה. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

מנין שנות העולם

בשנת ב' תמ"ט, וכניסת יהושע בן נון לארץ בשנת ב' תפ"ט, והתחילו למנות שמטין ויובלות בשנת ב' תק"ד, ונחרב בית ראשון בשנת ג' של"ט (ועיין שם באורך שעל פי זה פתר מבוכה גדולה בענין שנת היובל).

המקום העיקרי שבו מבוכה זו באה לידי ביטוי הוא במנין השנים שעברו מחורבן בית שני שאנו מכריזים בליל תשעה באב.

כפי העולם שגור וכך מופיע כמעט בכל הלוחות שבית שני נחרב בשנת ג' תתכ"ח ליצירה שהיא שנת 68 לספה"נ, ונתנו לזה סימן שצריך לנכות מספר חיי"ם (68) ממנין הנוצרים, ויצא לך מנין השנים לחרבן בית שני. מנין זה מסתמך על דעת רש"י במסכת עבודה זרה (דף ט' סע"א) שכתב שהחורבן היה בשנת ג' תתכ"ח. אלא שמול רש"י יש את הרמב"ם שנוקט בפשיטות ששנת החורבן היא ג' אלפים תתכ"ט.

על פניו נראה שיש כאן מחלוקת בין רש"י לרמב"ם. בא מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א בספר "בינה לעתים" (בקונטרס ברכת החמה סי' ח') ומבאר על פי האמור ששניהם מסכימים שהחורבן היה באותו תאריך, והפער של שנה אחת נובע מכך שרש"י מונה למולד וי"ד ואילו הרמב"ם מונה למולד בהר"ד.

לפי זה, כיון שכיום מקובל למנות לפי מולד בהר"ד, יש למנות בליל תשעה באב לפי החישוב שהחורבן היה בשנת ג' תתכ"ט, ולא כפי המודפס בלוחות השנה. לא שייך לתפוס את החבל בשני ראשיו, ומצד אחד בתאריך לכתוב שנת תשפ"ב לפי מולד בהר"ד, ואת שנות החורבן למנות לפי מולד וי"ד.

ובאשר לסימן, אל דאגה, מרן שליט"א כבר דאג לתחליף הולם: במקום 68, יש לחסר ממנין שנות הנוצרים 69 כמנין "יגון", בבחינת והסר ממנו יגון ואנחה.

בן כמה שנים הוא עולמנו? מסתבר שהתשובה לשאלה טריוויאלית זו אינה פשוטה כפי שניתן לחשוב.

בין חכמי העיבור ישנן שתי צורות חישוב. אך תחילה לעובדות המוסכמות: העולם נברא ביום כ"ה באלול (לדעת רבי אליעזר שהלכה כמותו), וביום הששי לבריאת העולם הוא א' בתשרי, בשעה חמישית נברא אדם הראשון. השאלה היא האם מחשיבים את החמשה ימים הראשונים שלפני בריאת אדם הראשון כשנה שלימה, לפי הכלל ש"יום אחד בשנה חשוב שנה" (ר"ה ב' ע"ב), או שמתחילים למנות את שנות העולם רק מיום שנברא אדם הראשון.

שיטת החישוב של חמשה ימים כשנה תמימה, מכונה "מולד בהר"ד" (זמן המולד בתשרי בשנה שלפני בריאת העולם) או "מולד התוהו" (שהוא מולד תיאורטי ובזמן מולד זה העולם היה תוהו), ואילו שיטת החישוב מזמן בריאת אדם הראשון מכונה "מולד וי"ד" (זמן המולד בא' בתשרי שנברא בו אדם הראשון).

כיצד ההכרעה? בכל תפוצות ישראל נהוג היום למנות ע"פ מולד בהר"ד (מולד התוהו), ושנתנו זו - התשפ"ב - היא לפי מולד זה. אלא שבספרים שונים של רבותינו, מצוינים תאריכים של אירועים שונים המחושבים לפי מולד וי"ד, מה שיוצר הרבה מבוכות, כאשר יש פער של שנה אחת בין ספרים שונים.

לדוגמא, בספרים שונים מצוין שיציאת מצרים ומתן תורה היו בשנת ב' תמ"ח, וכניסת יהושע לארץ בשנת ב' תפ"ח, ובשנת ב' תק"ג התחילו למנות שמטין ויובלות, ובשנת ג' של"ח חרב בית ראשון וכו'. על כל התאריכים הללו מעיר מרן שליט"א בשו"ת בית נאמן ח"א (עניינים שונים סי' ב') שהם למולד וי"ד, אבל למולד בהר"ד שעל פיו אנו מונים כיום צריך להוסיף שנה אחת על כל הנ"ל, ותהיה יציאת מצרים

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

נעדרות להמניות שונא

"הבא לי הרגע את שתי הלחמניות, או שאני הורג אותך במקום!" צווח עליו הרוסי.

היהודי לא במהרה מוותר על אוצרו. הוא נלחם בחרוף נפש, מנסה לבעוט, לנשוך, אך לשוא. מהם כוחותיו של מוזלמן דל בשר לעומת חייל רוסי גברתן. לאחר מספר מהלומות עזות הוא נשכב פצוע, כולו זב דם, צלעותיו מרוסקות, והלחמניות, הן הלחמניות הנחשקות, נלקחו מידי.

כשהוא חבול ושבור גופנית ונפשית ונשמתו מפרפרת לצאת, הרגיש היהודי את צלו של מלאך המוות פורש עליו את כנפיו. מתוך מרירות לבו, נשא עיניו למרום וזעק בבכי: "רבונו של עולם! עד כאן... לו לא הייתי מריח את הלחמניות, לו לא הייתי מקבלם לידי, אך רק בעיניך תביט ושמה לא תבוא, עד כמה קשה היא מדת הדין... למה מגיע לי דוקא עכשיו למות, רגע לפני השחרור? אם בקשת לטול את נפשי, במשך שנות המלחמה היו לך מאות הזדמנויות לעשות זאת...", וכך כשהוא מלא טענות כלפי מעלה, איבד את הכרתו.

כשהתעורר מעלפוננו, שמש נעימה ליטפה את פניו המיוסרות. הוא השתומם! חמש שנים הוא לא ראה שמש זורחת כשהוא התעורר. בטוח היה כי כנראה עבר לעולם שכולו טוב, הן במחנה לעולם לא פוקחים עינים לאחר זריחת החמה. הנאצים היו מעירים את כולם בארבע לפנות בוקר למסדר, ומי שלא היה קם, יותר לא קם לצמיתות...

לאט לאט חדרה למוחו ההכרה: הנאצים כבר אינם כאן, הם ברחו, השתחררנו... אבל מה זה השקט המוזר הזה מסביב?

בקושי רב הוא מתרומם, אוסף את עצמותיו המרוסקות, ומביט סביבו. הנה הוא רואה את כולם ישנים על הדרגשים. רגע, ישנים? הוא מתקרב יותר ורואה שהם בכלל לא נוסמים. כולם, שרועים על הדרגשים ללא רוח חיים...

לאט לאט "נפל לו האסימון" הם הורעלו! הלחמניות עליהן חלמו, אותן לחמניות שנגזלו מידי, ועליהן בכה והטיח דברים כלפי מעלה, היו מורעלות! הגרמנים ימ"ש, רצו "לנקות" את המחנה טרם יציאתם ממנו, לכן חילקו לחמניות מורעלות. העתירו נשיקות שונא טרם פרידתם. אם היה אוכל מהן - גם הוא היה כעת מוטל על הדרגש ללא רוח חיים.

דוקא מה שהיה נראה כל כך רע, התגלה כנס הצלתו. למחרת נכנסו צבאות הברית למחנה והוא היה מבין היחידים שנותר ממנו לפליטה...

כפי ששלהי הקיץ קשים מהקיץ (יומא כ"ט ע"א), כך סיומה של השואה קשה היה מעיצומה של השואה. בסוף חורף תש"ה, הגרמנים נסוגו בכל החזיתות, והבינו כי כלתה אליהם הרעה, אך ליהודים לא נתנו מנוחה. הם הובילו את יושבי המחנות לגרמניה במה שנקרא "צעדות המוות". האסירים כתתו רגליהם מרחקים ארוכים בצעדות שנמשכו ימים רבים בשלג ובקור ללא מזון, מים, ביגוד או נעליים ראויים. רבים מהם מתו בדרך מתשישות ורעב או שנרצחו בירי על ידי הנאצים. אלו ששרדו הגיעו באפיסת כוחות למחנה "ברגן בלזן" שבגרמניה.

המצב במחנה היה קשה מנשוא. מחלת הטיפוס השתוללה, והאסירים היו תשושים ומורעבים. כל יום מאות נפחו את נשמתם. בעוד הגרמנים ימ"ש אורזים את חפציהם, מתוך רצון לנטוש את המחנה ולברוח, עברה שמועה במחנה כאש בשדה קוצים כי באזור בו כלואים האסירים הסובייטים, מחלקים לחמניות חמות וטריות. ניחוחם של המאפים נדף למרחוק וגירה את חושי האסירים, החושים שעוד נותרו להם... אלו שהיה בהם עוד קמצוץ כוח, אספו את ערימת עצמותיהם, ונעמדו בתור מתוך תקוה כי אולי יש אמת בשמועה.

ואכן, מול עיניהם התחולל נס. שני קציני אס אס עומדים כשארגז לחמניות חמות וטריות בידם, ומחלקים בנדיבות לכל אסיר לחמניה.

התור ארוך ומתקדם לאט לאט. אחד היהודים שעומד בתור רואה בעינים כלות כי בארגז נותרו חמש לחמניות, והוא החמישי בתור, הוי אומר כי הלחמניה האחרונה שלו היא. הוא מקפיד לשמור על מקומו בתור, ומנסה בכל כוחו להסתיר את הנוף מהעומדים אחריו בתור, שמא יבחינו כי בעצם ממתנינים הם לריק. והנה סוף סוף מגיע תורו, הוא מקבל את הלחמניה החמה, חופן אותה בשתי ידיו, אין מאושר ממנו באותו רגע. אלא שלהפתעתו הגרמני מתכופף, מרים ארגז נוסף של לחמניות, ומתכוון להמשיך בחלוקה. היהודי דנן מתעשת ברגע. הוא מנצל את הסחת הדעת של הגרמני בשעה שהתכופף, ומגיש יד נוספת להרוויח שתי לחמניות.

הוא עוזב את התור כשהאוצר בידו - שתי לחמניות חמות ריחניות וטריות במחנה ברגן בלזן, מי היה מעלה על דעתו... לימים אמר כי תחושת אושר עילאית כזו לא חש כל ימי חייו. הגרמנים הצליחו להרוס את חייו, עד כדי כך שתחושת האושר שלו לנצח, תזכר כעוד לחמניה!

אלא שאושרו לא ארך זמן רב. שתי ידים חסונות לפתו לפתע את צווארו השברירי והשליכו אותו ארצה. "ראיתי אותך יהודון!" הוא הסתובב לראות מי הדובר. לא היה זה נאצי, אלא חייל רוסי שבו שמצבו היה טוב לאין ערוך ממצבו של היהודי.

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאוזו שליט"א

(מתוך ספר "מקור נאמן" ח"ג שעתיד בע"ה לראות אור)

שאלה: האם מיץ ענבים נאסר בשתיה כיון מר"ח אב?

תשובה: לא רק מיץ ענבים, גם יין הרבה מתירים (וכן מנהג ירושלים וג'רבא, עיין בכה"ח סי' תקנ"א אות קכ"ו, ובספר ברית כהונה מערכת הרי"ש אות ח'), שהרי מדין הגמרא (תענית דף כ"ו ע"ב) זה מותר עד סעודה מפסקת, ולכן בחו"ל ובירושלים אמרו "אנחנו שותים יין כי לא יכולים לעמוד בזה". אבל לפי דעתי זה דוקא בזמנם שכל האוכל היה לחם ויין, כמו שכתוב "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין" (בראשית י"ד י"ח), "לאמותם יאמרו איה דגן ויין" (איכה ב' י"ב), אבל היום לא שותים יין רק לעתים רחוקות, ולכן אפשר להימנע מזה. ואם אדם מוכרח לשתות משהו, יביא מיץ ענבים או משהו אחר, כי אפשר לעמוד בלי לשתות יין, אלא ישתה רק בשבת.

שאלה: האם בתשעת הימים מותר לסנדק לאכול בשר בביתו, אחרי שובו מהברית מילה או לפני לכתו לברית, משום שכל אותו היום יום טוב שלו הוא, וכן האם מותר לבני ביתו לאכול יחד אתו? תשובה: לא התירו בברית מילה בתשעת הימים רק בסעודה שעושים שם, אבל אם שולחים לו לביתו אסור לאכול, כמ"ש הרב כף החיים (סימן תקנ"א אות ק"ס) בשם האחרונים. ע"ש. וכל שכן כשאוכל בביתו על סמך שהיה באותו יום סנדק, הוא ואשתו ובניו, שאסור לעשות כן.

שאלה: חולה שאסר עליו הרופא לאכול דגים וביצים, האם מותר לו לאכול עוף בתשעת הימים? תשובה: מותר לו לאכול בשר עוף על פי רופא. ופעם שאלתי את מר אבא זצ"ל על חולה באולקוס ל"א שהיה צריך לאכול בשר עלי בכל יום, ואמר לי שיאכל ירקות, כי הם מבריאים יותר מבשר. והכרתי רופא אחד הרדי בחו"ל שאינו טועם פת מחשש סוכרת רק בשלש סעודות של שבת ובמוצ"ש, וכל השבוע אוכל רק בשר ועוף דגים וירקות. ונתתי לו סימן "ואתה ה' מגן בעדי". בשר, עוף, דגים, ירקות. וסדרן מלמטה למעלה. וזהו מגן בעדי מהסוכרת.

שאלה: האם אפשר לכתחילה לקרוא לילד בברית בשם מקוצר? תשובה: אפשר.

שאלה: בספר "מבשרת ציון" חיו"ד (סי' י"ג) הביא ששמע מהמקובלים שיש להיזהר לא לקרוא בשני שמות, כי ביום-יום רגילים לקרוא רק בשם אחד, ורבנו האר"י ז"ל הזהיר מאוד שאין לקצר שמו של האדם כי הוא חיותו, וכשקוראים לו בשם אחד כאילו מקצרים חיותו ח"ו. ע"ש. ורציתי לשאול מה דעת כת"ר שליט"א, כיון שראיתי רבים מגדולי הדורות ספרדים ואשכנזים, שקראו לבניהם בשני שמות ולא נזהרו לקרוא להם ביום-יום בשני השמות? תשובה: ראיתי דבריו בשם האר"י, ולדעתי אין הכרח כלל שלזה כיון האר"י. ולכן אפשר לקרוא בשני שמות.

שאלה: האם יש בעיה לקרוא בכמה שמות, כאשר מלכתחילה מתכוונים להשתמש רק באחד מהם? תשובה: אין קפידא להשתמש בכל השמות שנקרא בהם אדם על המילה. אבא זצ"ל נקרא בשלשה שמות ותמיד התם בשם מצליח בלבד, וכן אני נקראתי בשני שמות וחותרם באחד, רק בר"ת נאמ"ן רומז אני לשני השמות מאיר ונסים.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה

לע"נ יוסף יצחק ז"ל בן שושנה תבלח"ט

להצלחת פסח יוסף בן מלכה ה"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל